

Luken lausunto Metsähallituksen Lapin luonnonvarasuunnitelmasta 2026-2031

Lausunnon ovat laatineet: Juho Matala, Pasi Rautio, Jouko Kumpula, Seija Tuulentie, Nico Alioravainen

Tiivistelmä

Luonnonvarakeskus on käsitellyt lausunnossaan Metsähallituksen Lapin luonnonvarasuunnitelmassa käsiteltyjä asioita seuraavista toimialaansa kuuluvista teemoista: metsätalous, poronhoito, matkailu, riista- ja metsästys ja kalatalous. Tähän tiivistelmään on koottu päähuomiot teemoittain ja yksityiskohtaisemmat havainnot löytyvät varsinaisesta lausuntotekstistä. Yleisenä muuta kuin metsätaloutta koskevana asiana voi nostaa, että näihin teemoihin liittyvät suunnitelmassa esitellyt mittarit eivät aina mahdollista toimenpiteiden vaikutusten ja vaikuttavuuden seurantaan.

Metsätalouden osalta Luonnonvarasuunnitelman keskiössä ovat MELA-ohjelmistolla laaditut hakkuulaskelmat, joihin liittyy epävarmuuksia etenkin jatkuvapeitteisen metsänkäsittelyn mallintamisessa. Metsähallitus käyttää yhä enemmän jatkuvapeitteisiä menetelmiä, mutta nykyiset laskentamallit eivät kuvaa niiden vaikutuksia täysin luotettavasti. Siksi olisi tärkeää määritellä varasuunnitelmia tilanteeseen, jossa kasvu tai uudistuminen jää odotuksista. Suunnitelmassa käytetyt korkokannat (3,5–4 %) ovat korkeita suhteessa Lapin metsien kasvunopeuteen ja vaikuttavat hakkuutasoon.

Poronhoidon huomioiminen on ollut suunnitelmassa selkeästi esillä ja suunnitteluun on osallistutettu paliskunnat erillisen teemaryhmän kautta. Keskeisiä teemoja ovat laidunten säilyttäminen ja ennallistaminen, sekä metsänkäsittelymenetelmien kehittäminen porotaloutta tukeviksi. Tuulivoima, kaivostoiminta ja muu maankäyttö luovat merkittäviä paineita laidunalueiden yhtenäisyydelle. Luke pitää hyvänä, että hakkuurajoitteet, yli 120-vuotiaiden metsien osuuden kasvu ja jatkuvapeitteinen metsänkasvatus parantavat laidunten tilaa pitkällä aikavälillä, mutta korostaa myös, että vuosittaiset hakkuumäärät heikentävät paikoin laidunmetsien laatua. Arvokkaiden talvi- ja kesälaidunalueiden kartoitus sekä niiden huomioiminen metsätaloudessa nähdään kriittisenä. Luke ehdottaa myös selkeitä mittareita toimenpiteiden vaikutusten seurantaan.

Matkailun rooli suunnitelmassa on edelliseen suunnittelujaksoon verrattuna vähäinen. Vaikka matkailu kasvaa ja aiheuttaa kasvavia maankäytön paineita, uusi Luonnonvarasuunnitelma käsittelee matkailua aiempaa suppeammin. Yhteensovittamista matkailukeskusten kanssa jatketaan, mutta konkreettisia toimia, kuten uusien yhteistyöryhmien perustamista ruuhkautuville alueille (esim. Riisitunturi, Korouoma), ei ole määritetty. Myös villien matkailuyrittäjien ohjaamisesta ja luontoarvojen turvaamisesta voisi esittää konkreettisempia toimia. Seurantamenetelmät on kuvattu aiempaa yleisemmällä tasolla, eikä ole selkeää, mitä aiemmista seurannoista jatketaan tai korvataan uudella.

Luonnonvarasuunnitelmassa metsästystä käsitellään lähinnä paikallisten oikeuksien ja virkistyskäytön näkökulmasta, mutta maankäytön – kuten metsätalouden, matkailun tai

tuulivoiman – vaikutuksia riistalajeihin ei tarkastella riittävästi. Metsien ikärakenteen vanheneminen voi hyödyttää joitakin lajeja, mutta varsinainen arviointi riistakantoihin vaikuttavista tekijöistä ja metsästyksen kestävyydestä puuttuu.

Kalatalouden näkökulmasta suunnitelma on puutteellinen erityisesti vesistöjen suojavyöhykkeiden ja pienvesien huomioinnissa. Suojavyöhykkeiden leveydet ja käsittelyperiaatteet on jätetty määrittelemättä, mikä vaikeuttaa vesistövaikutusten arviointia. Pienvesien (latvapurot, norot, lähteet) kartoituksen puutteet ovat merkittävä riski etenkin taimenen kaltaisille lajeille. Ilmastonmuutoksen ja metsänkäsittelyn yhteisvaikutuksia tulisi arvioida tarkemmin, sillä päätehakkuut lisäävät samentumista, ravinnepulssien voimakkuutta ja veden lämpenemistä. Toimintaohjelman kalastusmatkailuun ja kestävään kalastukseen liittyvät tavoitteet ovat hyviä, mutta nykyinen lupadata ei riitä kalakantojen tilan seurantaan. Tarvitaan yksikkösaalis- ja pyyntiponnistusmittareita, systemaattista saalistiedonkeruuta sekä priorisoituja ennallistamistoimia, kuten vaellusesteiden poistamista ja suoluonnon kunnostusta.

Luonnonvarakeskuksen lausunto Metsähallituksen Lapin luonnonvarasuunnitelman 2026-2031 teemoittain:

Metsätalous

Luonnonvarasuunnitelman keskeinen osa on hakkuusuunnitelaskelma, koska se vaikuttaa suoraan metsien puuvarojen kestävään käyttöön. Kehityssuunnitteet on laadittu Luonnonvarakeskuksen MELA-ohjelmistolla, joka varmistaa sen, että suunnittelussa käytetään viimeisimpien metsävara-aineistojen pohjalta kehitettyjä laskelmia (simulointeja ja optimointia). Kuten tekstissäkin todetaan: “Yhtenä epävarmuustekijänä on myös huomioitava käytössä olevan MELA-ohjelman laskentamallit, jotka on laadittu tasaikäisrakenteisille metsille, eikä peitteisen metsänkäsittelyn menetelmistä johtuvaa puuston kehitystä pystytä siten täysin kuvaamaan.” Metsähallitus on viime vuosina siirtynyt, mm. muiden käyttömuotojen paineessa, yhä laajemmassa määrin jatkuvapeitteisten menetelmien käyttöön. Sivulla 11 todetaan MELA-ohjelmiston käytöstä tässä yhteydessä, että: “Jatkuvapeitteisen metsänkäsittelyn simulointi tapahtuu mukautetulla yläharvennuskäsittelyllä.” Ei ole kuitenkaan itsestään selvää, että yläharvennussmallit pystyvät antamaan virheettömiä ennusteita esimerkiksi poimintahakkuista, ja etenkin pienaukkohakkuista, joten olisi paikallaan esittää vaikkapa yleisellä tasolla, minkälaisia varotoimenpiteitä voidaan ottaa käyttöön, jos ennusteet eivät toteudukaan. Esimerkiksi käsitteltyjen alojen uudistuminen tai puuston kasvu saattavatkin olla ennustettua hitaampaa. Jonkinlainen varasuunnitelma näiden kehityskulkujen varalle olisi hyvä olla olemassa.

Sivulla 11 mainitaan, että: “Laskelmassa maksimoitiin nettotulojen nykyarvoa käyttämällä 3,5 prosentin korkokantaa ja Etelä-lapin tiimin alueella 4 prosentin korkokantaa”. Käytetyt korkoprosentit (3.5 ja 4 %) ovat toki ymmärrettäviä Metsähallituksen tuloutustavoitteen näkökulmasta, mutta ovat suhteellisen korkeita huomioiden metsien kasvunopeuden Lapissa.

Poronhoito

Metsähallituksen Lapin luonnonvarasuunnitelman 2026–2036 laadinnassa poronhoidon ja porotalouden toimintaedellytysten huomioiminen ja turvaaminen on ollut yksi tärkeistä tavoitteista. Luonnonvarasuunnitelman laadintaprosessia varten on perustettu laaja-alainen yhteistyöryhmä ja erikseen tärkeimpiä sidosryhmiä varten omat teemaryhmät. Myös porotaloutta varten on perustettu oma teemaryhmä, jonka kahdessa kokouksessa suunnittelualueen paliskunnat ovat voineet tuoda esiin omia toiveitaan, näkökulmiaan ja tarpeitaan porotalouden huomioimiseksi luonnonvarasuunnitelmassa.

Porotalouden osalta luonnonvarasuunnitelman suunnitteluprosessissa ovat korostuneet porotalouden toimintaedellytysten turvaamisessa ja parantamisessa laidunten säilyttäminen ja ennallistaminen sekä hakkuumenetelmien kehittäminen. Merkittävinä haasteina on nähty muiden elinkeinojen, kuten kaivostoiminnan ja tuulivoiman, yhteisvaikutukset poronhoitoon. Erityisesti tuulivoiman ja kaivannaisteollisuuden kasvu luo paineita suunnitelma-alueen valtion maiden käyttöön. Tämä näkyy muutoksina poronhoidon laidunalueiden yhtenäisyydessä, mikä lisää tarvetta yhteensovittaa eri maankäyttömuotoja. Lisäksi keskusteluun on noussut matkailun ja porotalouden yhteensovittaminen sekä luvattoman maastoliikenteen valvonta. Tilaisuuksissa on keskusteltu laajasti myös neuvottelukäytännöistä eri tilanteissa. Myös Luke katsoo edellä esiin nostetut kysymykset keskeisiksi tekijöiksi, jotka vaikuttavat porolaidunten tilaan ja käytettävyyteen sekä sitä kautta poronhoidon ja porotalouden toimintaedellytyksiin.

Luke pitää hyvin tärkeänä sitä, että nykyistä hakkuusuunnitetta laskettaessa on otettu huomioon monia poronhoitoon ja laitumiin liittyviä erillisiä hakkuurajoitteita. Luke katsoo myös, että useimmat muut laskelmaan sisältyvät hakkuurajoitteet ovat myös poronhoidon kannalta hyödyllisiä, sillä ne säilyttävät ja ylläpitävät rajoituskohteissa myös poronhoidon toimintaedellytyksiä. Toisaalta Luke tuo esiin sen, että poronhoito käyttää ja hyödyntää kauttaaltaan koko suunnittelualueen metsiä ja useimmiten eri asteisten rajoitusten kohteena olevat alueet muodostavat vain kohtalaisen pienen osan käytetyistä laidunalueista paliskunnissa. Tämän vuoksi Luke katsoo, että myös käytössä olevilla erilaisilla metsien käsittelymenetelmillä ja niillä käsiteltyjen metsien pinta-aloilla on keskeinen merkitys porolaidunten tilaan ja käytettävyyteen sekä niiden muutoksiin.

Luonnonvarasuunnitelmassa esitetyissä toimenpide-ehdotuksissa poronhoidon ja porotalouden toimintaedellytysten turvaaminen on huomioitu useissa kohdissa. Toisaalta Luke arvioi, että vuosittain hakattavaksi suunniteltu noin 2,1 miljoonaa kiintokuutiometriä ainespuuta ja 32 000 hehtaaria vuodessa heikentää ainakin alueellisesti laidunmetsien laatua useimmissa paliskuntia. Osa näistä uudistuskypsien metsien hakkuista toteutetaan kuitenkin jatkuvapeitteisin hakkuumenetelmin, mikä kasvattaa hakkuiden kokonaisalaa, mutta on silti Luken näkemyksen mukaan suotuisampi menetelmä porolaidunten turvaamisen kannalta kuin uudistuskypsien metsien päätehakkuu. Laidunmetsien laadun vähittäistä, joskin hidasta

paranemista edistää Luken arvion mukaan myös se, että 120 vuotta saavuttaneiden metsien määrä yli kolminkertaistuu laskentajakson lopussa nykytilanteeseen verrattuna.

Luke pitää poronhoidon kannalta erittäin tärkeänä ja keskeisenä luonnonvarasuunnitelmaan kirjattua toimenpidettä siitä, että jo kartoitetut ja myös uudet arvokkaat talvilaidunalueet ja aita- ja muut toiminnalliset alueet kartoitetaan ja huomioidaan monikäyttömetsissä hyödyntämällä eri metsän käsittelymenetelmiä siten, että keskeiset loppo- ja jäkälälaidunarvot turvataan. Tätä tukee suunnitelmaan kirjattu toimenpide tärkeimpien talvilaidunalueiden ja muiden toiminnallisten alueiden tallentamisesta Metsähallituksen alue-ekologiseen verkostoon tiiviissä yhteistyössä paliskuntien kanssa. Edellä esitettyihin toimenpiteisiin liittyen Luke katsoo laidunten laadun ja poronhoidon toimintaedellytysten turvaamisessa keskeisenä erityisesti sen, että edellä kuvatuilla kohteilla ja laajemminkin hyödynnetään jatkuvapeitteistä metsänkäsittelyä mahdollisimman paljon silloin, kun se on sekä poronhoidon että metsätalouden pidempiaikaisten yhteishyötyjen kannalta perusteltua. Luken näkemyksen mukaan poronhoidon kannalta on myös tärkeää se, että ojitetuilla turvemaidella hyödynnetään luontaista uudistumista ja jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen mahdollisuuksia. Poronhoidon ja porotalouden kannalta oleellista on Luken näkemyksen mukaan myös se, että porotalouden toimintaedellytyksiä turvataan myös laajemmin ja hyväksi havaittuja käytäntöjä jatketaan. Tähän liittyy toimenpiteenä ojitetuilla suoalueilla sijaitsevien arvokkaiden kesälaidunalueiden kartoittaminen paliskuntakohtaisesti sekä näiden alueiden huomioiminen metsätalouden sekä aktiivisten luonnonhoitotoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Luke näkee myös tärkeäksi, että valtion maiden kaavoituksessa sekä tonttien ja maa-alueiden myynnissä ja vuokrauksessa (mukaan lukien tuulivoima- ja matkailualueiden suunnittelu ja kehittäminen) otetaan huomioon ja arvioidaan kattavasti luonnonsuojelu-, virkistys- ja kulttuuriympäristöarvojen ohella myös näiden maa-alueiden ja toimintojen mahdolliset vaikutukset poronhoitoon. Tätä ei ole kuitenkaan toimenpiteissä poronhoidon osalta mainittu erikseen. Eri tavoitteiden, toimintojen ja elinkeinojen yhteensovittamisessa myös poronhoito huomioiden Luke katsoo myös tärkeäksi toimenpiteissä mainittujen alueellisten ja paikallisten yhteistyöryhmien perustamisen.

Lopuksi Luke katsoo, että myös luonnonvarasuunnitelmissa listattujen poronhoitoon ja porotalouteen kohdistuvien toimenpiteiden vaikutusten ja vaikuttavuuden seurantaan tulisi laatia erillisiä mittareita. Nämä mittarit voisivat koostua poronhoidon toimintaedellytysten huomioimista ja turvaamista edistävien erilaisten alueiden pinta-aloista niiden käsittelymenetelmistä sekä niissä tapahtuneiden muutosten seurannasta. Myös laajemmin käytettyjen metsien käsittelymenetelmien pinta-aloja ja niiden muutoksista poronhoidon kannalta voitaisiin seurata, samoin kuin soiden tai muiden kohteiden ennallistamismääriä. Tämän lisäksi myös muiden toimenpiteiden määriä poronhoidon ja porotalouden huomioimiseksi ja turvaamiseksi voitaisiin seurata.

Matkailu

Luonnonvarasuunnitelmien tavoitteena on yhteensovittaa eri käyttömuotojen tarpeita ja niissä määritellään valtion maihin ja vesiin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Matkailun jatkuva kasvu todetaan yhdeksi Lapin luonnonvarasuunnittelun taustalla vaikuttavaksi haasteeksi ja ilmiöksi. Yhteensovittamisen tarve maankäytön monien paineiden vuoksi todetaan erityisen tärkeäksi.

Viisivuotiskausittain tehtävää suunnittelua ”pyritään jatkuvasti parantamaan” ja jokaisessa projektissa kehitetään uutta, mutta myös ”säilytetään aiemmin toimivaksi havaittua”. Luontomatkailun osalta vähennys edelliseen viisivuotiskauteen on huomattava: vuosien 2019-2024 Lapin lvs:ssä matkailu mainittiin 184 kertaa, kun käsillä olevassa uuden lvs:n luonnoksessa matkailu mainitaan 29 kertaa eli matkailun kasvusta huolimatta siihen kiinnitetään paljon vähemmän huomiota. Tosin aiempi lvs oli muutenkin laajempi.

Sisällöllisesti on hyvä, että matkailukeskusten ja niiden lähialueiden maankäytön yhteensovittamista todetaan edelleen hoidettavan yhteistyöryhmien kanssa ja tarvittaessa perustetaan uusia yhteistyöryhmiä uusille alueille. Tässä olisi voinut jo kaavailla, minne uusia ryhmiä tarvitaan. Esimerkiksi Posion Riisitunturi ja Korouoma ovat sellaisia lisääntyvän kävijämäärän ruuhkautuvia kohteita, että yhteistyöryhmä olisi varmasti paikallaan.

Matkailun yhteistyösopimukset ovat hyvä asia, mutta aihetta olisi esittää, mitä toimenpiteitä tehdään ns. villien matkailuyrittäjien saamiseksi sopimusten piiriin.

Virkistyskäyttöä ja matkailua käsitelleessä työpajassa ja kyselyssä esitettiin huoli luontoarvojen säilymisestä, matkailun ohjaamisesta ja rajojen asettamisesta. Näihin huoliin ei kuitenkaan toimintaohjelmassa juurikaan vastata vaan todetaan, että ennakoivan maankäytön ohjaus sekä luonto- ja kulttuuriarvojen turvaaminen on tarpeen ja että käyttöpaineet lisääntyvät ja resurssit vähenevät. Aiemmassa lvs:ssä todettiin muun muassa, että ”käytämme erilaisia hakkuutapoja ja muita metsänkäsittelymenetelmiä monipuolisesti turvaamaan luontomatkailun ja virkistyskäytön kannalta arvokkaat maisemakohteet”. Tässäkin keinoja ohjaamiseen ja luontohaittojen ehkäisemiseen pitäisi konkretisoida.

Työpajassa retkeilyrakenteiden ja asiakaspalvelun osalta huolta herätti palvelujen karsiminen. Toimintaohjelmassa asiakaspalvelua todetaan kehitettävän mm. Pallastunturille avatun uuden lähtöportin avulla. Tätä ei kuitenkaan voi pitää parannuksena aiempaan asiakaspalveluun. Parempi olisikin selvästi kuvata resurssien vähenemisen vaikutukset ja pohtia tarkemmin, miten jatkossa toimitaan.

Aiemmassa lvs:ssä myös kävijöiden ja käytön seuranta kuvattiin huomattavasti laajemmin muun muassa niin, että ”otamme käyttöön kestävyuden mittariston mitataksemme kuinka virkistyskäyttö ja matkailu vaikuttavat ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti” sekä ”kehitämme kävijöiden ohjeistusta luontoa kunnioittavaan liikkumiseen. Teemme seuranta, esimerkiksi kuluminen, kävijälaskenta ja kävijätutkimukset, varmistaaksemme toiminnan kestävyuden” (Lapin LVS 2019-2024). Nyt todetaan hyvin lyhyesti, että ”parannamme suojelu-

ja retkeilyalueiden käytön kestävyys seuranta ja arviointia uudistamalla seurantamenetelmän”. Jos aiemmista kävijäseurannoista aiotaan luopua, olisi hyvä kertoa se ja kuvata tarkemmin, mitä on tulossa tilalle.

Kaiken kaikkiaan matkailun osalta asioiden konkretisoiminen olisi aiheellista. Napapiirin retkeilyalueen tilannetta on kuvattu hyvinkin konkreettisesti, mutta muuten matkailuun ja virkistyskäyttöön liittyvät kysymykset jäävät hyvin yleiselle tasolle.

Riista- ja metsästys

Luonnonvarasuunnitelmassa metsästys nousi esiin sidosryhmien näkökulmina paikallisten metsästysoikeuksien kautta ja osana luonnon virkistyskäyttöä, mm. nuorten työpajassa. Toimenpiteenä oli Pohjois-Suomen metsästysalueiden erityispiirteistä ja metsästyskoirien käytöstä poronhoitoalueella neuvominen ja opastus. Menneen kauden mittarina mainitaan metsästyslupien määrä ja lupa-alueiden pinta-ala. Luonnonvarasuunnitelmassa ei ole lainkaan noussut esiin maankäytön, kuten metsätalouden, matkailun tai tuulivoiman, vaikutukset riistaeläinlajiston elinoloihin. Välillisesti voi arvioida, että suunnitelmassa metsien ikäluokkajakauman tavoiteltu vanheneminen tulevaisuudessa voi hyödyttää kanalintuja, etenkin metsoa, samoin kuin ekologisten yhteyksien kehittäminen. Riistalajistoon vaikuttavia tekijöitä, riistalajien runsautta ja niiden metsästyksen kestävyttä olisi ollut syytä tarkastella enemmän edellisen kauden luonnonvarasuunnitelman tapaan.

Kalatalous

Vesistöjen suojavyöhykkeiden riittävyys ja määrittely

Luonnonvarasuunnitelmassa todetaan, että hakkuusuunnitelmalaskelmissa vesistöjen suojavyöhykkeet on rajattu hakuiden ulkopuolelle. Suunnitelma ei kuitenkaan yksilöi, millaisia suojavyöhykkeitä on sovellettu (esimerkiksi niiden leveyttä, rakennetta tai käsittelyrajoituksia). Ilman näitä tietoja ei voida arvioida, ovatko suojavyöhykkeet riittäviä estämään valuma alueelta tulevaa kiintoaine- ja ravinnekuormitusta vesistöihin.

Lisäksi suunnitelmassa ei määritellä, mitä vesistöillä tarkoitetaan. Tämä on kalatalouden kannalta keskeinen puute. Lapin valuma alueilla monet pienvesistöt — erityisesti latvapurot, norot ja lähteet — ovat puutteellisesti kartoitettuja ja voivat jäädä kokonaan huomioimatta metsänkäsittelyn suunnittelussa. Samalla juuri nämä pienvesistöt muodostavat kylmän veden lajien, kuten taimenen, keskeiset poikastuotantoalueet, ja niiden hydrologinen sekä ekologinen tila heikkenee herkästi hakuiden ja maanmuokkauksen seurauksena.

Suunnitelmaan olisi siksi tarpeen lisätä selkeä ja läpinäkyvä kuvaus suojavyöhykkeiden mitoituksesta ja käsittelyperiaatteista sekä kaikkien vesistöjen — myös alle 0,5 ha pienvesien — erillinen tunnistaminen. Lisäksi olisi hyvä esittää suunnitelma pienvesien turvaamisesta niiltä osin, mitkä eivät näy nykyisessä kartoituksessa.

Tulevaisuuden metsä työpajan tulokset osoittavat, että puhdas ilma ja vesi ovat nuorten keskeisin arvo, ja kalastus nousee toiseksi yleisimmäksi mahdollisuudeksi, jonka he liittävät

tulevaisuuden metsiin. Samalla nuoret kokevat luontokadon yhdeksi merkittävimmistä uhkista. Havainnot heijastavat laajempaa yhteiskunnallista huolta vesistöjen ja kalakantojen tilasta, ja ne tulisi ottaa huomioon suunnitelman linjauksissa. Nuorten esiin nostama painotus on myös ekologisesti perusteltu: ennaltaehkäisevät suojelutoimet ovat vaikutuksiltaan tehokkaampia ja huomattavasti kustannustehokkaampia kuin myöhemmin tehtävät ennallistamistoimet. Vaikka ennallistamista edelleen tarvitaan, suunnitelman olisi syytä tunnistaa suojelutarpeet ja kohdentaa toimenpiteitä erityisesti arvokkaille pienvesille ja lähteikköekosysteemeille ja maa- ja vesiekosysteemien kytkeytyneisyyttä korostaville kokonaisuuksille. Huoli luonnon monimuotoisuudesta korostuu myös kansalaiskyselyn vastauksissa. Suunnitelmassa olisi hyvä kuvata aiempaa selkeämmin, miten metsätalouden toimet sovitetaan yhteen monimuotoisuuden turvaamisen ja vesien hyvän ekologisen tilan ylläpidon kanssa.

Ilmastonmuutoksen vaikutusten tunnistaminen ja metsänkäsittelyn rooli

Suunnitelmassa ilmastonmuutokseen liittyvät riskit on tunnistettu pääpiirteissään oikein. On kuitenkin tärkeää huomioida, että metsänkäsittelyn valinnoilla voidaan joko lieventää tai vahvistaa näitä riskejä — erityisesti vesistöjen ja kalakantojen näkökulmasta. Tutkimus osoittaa, että jatkuvapeitteinen metsänkasvatus ylläpitää maaperän vedenpidätyskykyä, vähentää virtaamapiikkejä ja pienentää kiintoainekuormitusta. Päätehakuut puolestaan lisäävät uomien samentumisriskiä, veden lämpenemistä ja ravinnepulssien voimakkuutta. Nämä ovat haitallisia kylmän veden lajeille, kuten taimenelle, siialle ja harjukselle. Ilmastonmuutoksen myötä veden lämpötilat nousevat ja virtaamavaihtelut lisääntyvät, minkä vuoksi valuma aluetason vesistökuormituksen minimointi on entistä tärkeämpää. Suunnitelmassa olisi tarpeen ottaa selkeämmin huomioon vesistö- ja kalatalousvaikutusten pitkäaikainen arviointi osana hakkuusuunnittelua.

Kalastuksen ohjaus, kalastusmatkailu ja kalakantojen tilan edistäminen toimintaohjelmassa

Metsähallituksen toimintaohjelman kohdissa 10, 22, 23 ja 32 korostetaan kalastusmatkailun kehittämistä, kalastuslupa-alueiden ylläpitoa, kestävästä kalastuksesta ja kotimaisen kalan huoltovarmuutta. Tavoitteet ovat kannatettavia sekä ekologisesti että sosiaalisesti ja taloudellisesti. On kuitenkin olennaista todeta, että mikään näistä tavoitteista ei ole kestävästi toteutettavissa ilman riittävää ja ajantasaisesti kerättyä tietoa alueen kalakantojen tilasta ja kalastuksen aiheuttamasta rasituksesta.

Menneellä suunnitelmakaudella lupamäärien seuraaminen esitetään keskeisenä mittarina. Tämä ei kuitenkaan kerro kalakantojen tilasta, kalastuksen vaikutuksista kalakantoihin, todellisista kalastusmääristä tai pyyntiponnistuksesta, tai muutenkaan kalastuksen kestävydestä. Lupadata ei siten riitä perustaksi ekologisesti kestäville päätöksille eikä kalastuksen ohjaukselle. Tarvitaan vähintään pyyntiponnistusta ja yksikkösaaliita kuvaavia mittareita sekä systemaattista saalis seurantaa. Esimerkiksi saalispalautteen antaminen Omakalan kautta voitaisiin asettaa uuden kalastusluvan saamisen edellytykseksi.

Toimintaohjelman kohdan 44 tavoite sisävesien tiedonkeruun lisäämisestä ja analyysimenetelmien kehittämistä on hyvä ja kannatettava. Sen toteuttamisessa yhteistyö tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa on suositeltavaa, koska niillä on valmiiksi vahvaa osaamista menetelmistä ja mallinnuksesta.

Menneen kauden mittarit keskittyvät pääosin rahankäyttöön, pinta aloihin tai kohteiden kappalemääriin, eivätkä siten mahdollista tuloksellisuuden arviointia tai toimenpiteiden ekologisen vaikuttavuuden seuraamista. Vesiekosysteemeille kytkeytyneisyyden analyysi tulisi laajentaa koskemaan erityisesti virtavesiä. Kunnostuskohteiden valinnassa tulisikin käyttää priorisointia ja selkeitä kriteereitä, jolloin voitaisiin kasvattaa toimenpiteiden ekologista vaikuttavuutta. Myöskään kaupallisen kalastuksen lupamäärien seuranta ei kerro kalastuksen kestävydestä, ja päätöksenteon tukena tulisikin käyttää kaupallisen kalastuksen saalistiedonkeruun tietoja, josta voidaan johtaa esimerkiksi eri pyyntimenetelmien yksikkösaalistrendejä.

Toimintaohjelman kohdat 37–40 ovat kalakantojen elinvoimaisuuden ja vesiekosysteemien tilan kannalta erityisen tärkeitä ja kannatettavia. Ne tarjoavat keinoja, joilla voidaan aidosti parantaa Lapin vesistöjen ekologista tilaa ja vahvistaa luonnonvaraisia kalakantoja. Suoluonnon ja virtavesien ennallistaminen on yksi vaikuttavimmista tavoista vähentää valuma alueelta tulevaa kuormitusta ja palauttaa elinympäristöjen luonnontilaa. Raakun tilan turvaaminen johtaa välillisesti parempaan poikastuotantoon ja sitä kautta parempiin kalastusmahdollisuuksiin vakaampien kalakantojen vuoksi. Se myös johtaa suurempaan ekosysteemiresilienssiin ja siten auttaa ilmastonmuutoksen haittojen torjunnassa.

Tiestön tunnistaminen ekosysteemien pirstoutumisen ja vaellusesteiden syynä

Tiestön määrän ja tienhoitoon käytettävän rahoituksen seurannasta ei ilmene, onko tienhoidossa huomioitu tieverkoston pirstova vaikutus ekosysteemeihin tai tierumpujen ja vesistöylitysten toteutus siten, etteivät ne muodosta vaellusestettä. Kalakantojen näkökulmasta erityisen tärkeää olisi mitata vaellusesteellisten rumpujen ja muiden rakenteiden määrää tiestössä ja niiden korjaus- ja uusimistoimenpiteiden edistymistä. Tällaiset mittarit antaisivat todellista tietoa ekologisen kytkeytyneisyyden tilasta ja sen kehittymisestä.